

2. Судова система Ізраїлю — [Електронний ресурс] — режим доступу: http://www.znaimo.com.ua/%D0%A1%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0_%D0%86%D0%B7%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BB%D1%8E

3. Средства принуждения должника к исполнению судебных актов (сравнительно-правовой обзор) — [Електронний ресурс] — режим доступу : <http://www.center-bereg.ru/o946.html>.

4. Исполнительное производство: традиции и реформы / Под ред. Р. Ван Рее, А. Узелач, В.О. Аболонина, В.В. Яркова. М.: Инфотропик Медиа, 2011. — 416 с.

5. Голубева А.Р., Могилева И.Ю. Правовое регулирование исполнительного производства в государствах — членах Евразийского экономического сообщества. Сравнительный анализ // Практика исполнительного производства. — 2011. — № 3. — С. 11-21.

Черемнов Д. В.

*асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СПІВВІДНОШЕННЯ ФІКЦІЙ ТА ПРАВОВИХ СИМВОЛІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Зміна напрямів суспільного та державного розвитку обумовлює необхідність більш глибокого осмислення техніко-юридичних засобів, які сприяють відправленню правосуддя.

Певну цікавість з наукової точки зору має питання розмежування правових фікцій та правових символів. Символ — це певна знакова структура, що служить для позначення ідеального змісту, відмінного від її безпосереднього предметного буття, що відкривається органам чуття (Пигалев А.И. Культурология: Учеб. для вузов. — Волгоград: Либрис, 2002. — 419 с.).

Правовими є символи, встановлені або санкціоновані державою шляхом закріплення (опису) їх зображення та змісту (значення) в нормах чинного законодавства. Отже правові символи — це закріплені законодавством умовні образи (заміщаючі знаки), що використовуються для вираження певного юридичного змісту і зрозумілі оточуючим людям. Як зазначає А.В. Нікітін, правовий символ — це створений або санкціонований державою умовний образ, відмітний знак, що є видимим або чутним культурно-ціннісним утворенням, якому суб'єкт правотворчості надає особливий

політико-правовий сенс, що не пов'язаний з суттю цього утворення, охороняється державою і використовуваний в особливому процедурному порядку (Никитин А. В. Правовые символы. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Н. Новгород, 1999. — 32 с.).

У цивільному судочинстві, як і в будь-якому іншому судочинстві символіка має велике значення. Так, відповідно до ст. 16 Закону України від 07.07.2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» символами судової влади є державні символи України — Державний Герб України і Державний Прапор України. Суддя здійснює правосуддя в мантиї та з нагрудним знаком. Зразки мантиї та нагрудного знака затверджуються Радою суддів України. Історики стверджують, що з країн Сходу, зокрема Китаю, почалося дотримання певних ритуалів і церемоній при делегуванні правителям повноважень на управління державою. Це дійство супроводжувалося передачею правителю певних речей, які символізували наявність у власника таких речей державної влади. Одягання суддів в мантиї є західноєвропейською традицією, яка походить з тих часів, коли суд вершили священики, які в усі часи надягали мантиї, а тому при передачі функцій здійснення правосуддя світським суддям до них перейшло використання мантиї як атрибуту судової влади.

Відправлення правосуддя є процедурою суворо формалізованою та наповненою символами. Так, місце судді, як представника судової влади завжди в залі судового засідання знаходиться у центрі, часто навіть на підвищенні, що символізує його високий статус особи, що відправляє правосуддя. Місця сторін однакові та рівновіддалені від судді, що символізує їх рівний статус перед законом та судом.

Всі учасники судового процесу символічно проявляють повагу до суду встаючи, коли суд входить до залу судового засідання чи виходить з нього, а також при зверненні до суду. Символом поваги до суду є й закріплена у ст. 161 ЦПК форма звернення до суду в судовому засіданні: «Ваша честь». Свою повагу до судового рішення учасники процесу проявляють, заслуховуючи його стоячи.

О.В. Ульяновська наводить такі спільні ознаки категорій «правова фікція» і «правовий символ»: а) є засобом юридичної техніки; б) виконують споріднені функції у праві, що пов'язані із відтворенням уявних конструкцій; в) є продуктом абстрактного мислення; г) є правовою формою передання юридичної інформації (Ульяновська О.В. Науковий підхід у доктрині права щодо розмежування правової фікції та правового символу // Вісник Академії адвокатури України. — 2011. — № 2(21). — С. 23-27).

О.О. Курсова розрізняє фікції і символи, для чого зазначає про такі дві ознаки розмежування: 1) спосіб утворення; 2) функції.

Першою виділено ознаку розмежування за способом утворення. Вчена вказує, що в основі формування символу і фікції лежить ідеалізація. При цьому різницю між категоріями вона вбачає у сутності об'єкта, який ідеалізується. Так, символи взагалі і правові символи, зокрема, існують і мають смисл тільки у контексті спілкування. Символ виступає як спосіб метафоричного викладення ідеї. Символ не може бути довільним — інакше він втрачає смисл, цінність та регулятивне значення і перетворюється на фікцію. Фікція не містить зашифрованого культурного контексту і може сприйматись поза межами такого контексту. Одна з функцій фікцій полягає у вирішенні конкретної історичної ситуації.

Фікція очевидна, а символ потребує тлумачення. Другою ознакою розмежування виділено функції. Зазначено, що правові фікції застосовуються не лише із мотивів доцільності, економії чи формалізації нормативного матеріалу. У деяких випадках їх застосування може бути пов'язане із мотивами гуманності (Курсова О.А. Фикции в российском праве. Дис. ... канд. юрид. наук / Курсова О.А. — Нижний Новгород, 2001. — 193 с.).

Не погоджуючись з ідеєю відсутності у фікціях «культурного контексту», О.В. Ул'яновська зазначає, що якщо фікція моделює те, чого не існує, то символ відтворює певні духовні чи матеріальні блага, конкретні дії чи відношення. При цьому існує зв'язок між символом та певним фактом, який через нього виражається. Фікція являє собою продукт абстрактного мислення, символ же — уявного, ідеалізованого, яке дозволяє узагальнити, формалізувати зазначені блага, дії, відношення.

Отже як правовий символ так і правова фікція є результатами абстрактного мислення, які призначені для досягнення певного правового результату у судочинстві. Однак якщо фікція діє безпосередньо, вирішуючи певне питання напряму, то символи здебільшого впливають на свідомість учасників процесу, створюючи належну атмосферу відправлення правосуддя.

Головна ж змістовна відмінність між символом та фікцією полягає у тому, що фікція закріплює об'єктивно неіснуючі обставини як юридичну реальність, тоді як символ є утвердженням реальних, або хоча б офіційно декларованих прагнень суспільства в цілому, та учасників судового процесу зокрема. Як влучно відзначив О.В. Павличенко, символ завжди символізує, позначає щось, це зовнішній образ реального наміру. Фікція ж не приховує за собою

жодної реальності (Павліченко О.В. Юридичні фікції в приватному праві // Держава і право: Юридичні і політичні науки . — 2013. — Вип. 59. — С. 540-546).

Яніцька І. А.

*асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КОЛО ОСІБ, ЯКІ МАЮТЬ ПРАВО НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ З ПОЗОВОМ ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ОПІКИ (ПІКЛУВАННЯ) НАД ДІТЬМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ ТА ЇХ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС

Враховуючи той факт, що позивачем (заявником) у справах про встановлення опіки (піклування) над дітьми, позбавленими батьківського піклування є сам неповнолітній як суб'єкт спірних матеріальних правовідносин, то всі особи, які на законних підставах пред'являють позов (заяву) до суду будуть представляти інтереси неповнолітнього. Варто враховувати, що в даній категорії справ представником дитини фактично не можуть виступати такі її законні представники як батько, мати, опікун, усиновлювач.

У зв'язку з тим, що вимога про встановлення опіки (піклування) над дітьми, позбавленими батьківського піклування розглядаються разом із справами про позбавлення батьківських прав, про відібрання дитини без позбавлення батьківських прав, про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою, про визнання фізичної особи не дієздатною, то можливо припустити, що особи, які мають право на звернення до суду з вищенаведених справ, також мають право пред'являти вимогу про встановлення опіки (піклування) над дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Відповідно до цього в юридичній літературі дискусійним залишається питання щодо правового становища осіб, які мають право звернутись до суду з метою захисту прав та інтересів дітей, позбавлених батьківського піклування.

У теорії цивільного процесу виділяють багато видів процесуального представництва, які не передбачають видачі довіреності, що, таким чином, зближує їх із законним представництвом. До них